

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ОДЕСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І. І. МЕЧНИКОВА
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

ПСИХОДІАГНОСТИКА В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

Методичні рекомендації
до семінарських занять та самостійної роботи
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня освіти,
спеціальності 231 Соціальна робота

ОДЕСА
ФОП Бондаренко М.О.
2023

УДК 159.9.072:37.014.53
П863

Укладач:

У. В. Варнава, кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальної роботи.

Рецензенти:

Л. С. Смокова, кандидат психологічних наук, доцент кафедри клінічної та практичної психології ОНУ імені І. І. Мечникова;

М. Г. Кирилішина, кандидат психологічних наук, доцент кафедри клінічної та практичної психології ОНУ імені І. І. Мечникова.

*Рекомендовано вченою радою факультету
психології та соціальної роботи ОНУ імені І. І. Мечникова.
Протокол № 2 від 11.10.2023*

П863 **Психодіагностика** в соціальній роботі : методичні рекомендації до семінарських занять та самостійних робіт для здобувачів першого (бакалаврського) рівня освіти, спеціальності 231 Соціальна робота / уклад.: У. В. Варнава. – Одеса : ФОП Бондаренко М.О., 2023. – 36 с.

Пропоновані методичні вказівки допомагають при підготовці до відповідей на практичних заняттях, оформленні робіт при самостійному виконанні завдань, при підготовці до атестації. Увагу приділено формуванню практичних навичок та професійної компетентності соціальних працівників у сфері психодіагностики.

Розраховано для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 Соціальна робота факультету психології та соціальної роботи ОНУ імені І.І. Мечникова.

УДК 159.9.072:37.014.53

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ	5
ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	7
РЕСУРСИ ДЛЯ СКЛАДАННЯ СХЕМ.....	29
РЕСУРСИ ДЛЯ СКЛАДАННЯ ПРЕЗЕНТАЦІЙ	31
ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ	32
ФОРМИ КОНТРОЛЮ І МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ.....	33
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	35

ВСТУП

Мета

Надання студентам систематизованих знань із теоретичних засад сутності психодіагностики, як інструментарію практичної соціальної роботи, набути основне розуміння як проводити психодіагностичну та консультативну роботу з різними категоріями населення в залежності від поставленої мети та з фахівцями із соціальної роботи.

Завдання:

- ознайомити з основними теоретичними напрямками психологічної діагностики;
- сформувавти науковий підхід до вивчення особливостей психічного життя людей різного віку;
- розвивати у студентів психологічні вміння та навички психодіагностики у практичній діяльності соціального працівника;
- уміння здійснювати психодіагностичні заходи та оцінювати їх ефективність.

Знати:

- загальні питання у галузі психодіагностики;
- сфери та доцільність використання психодіагностичних методів задля досягнення мети соціального працівника;
- алгоритм проведення психодіагностичної роботи: формулювання цілі, ставити конкретні завдання наукових досліджень у фундаментальних та прикладних областях соціальної роботи.

Студенти також повинні набути **вмінь**:

- формування комплексних практичних умінь і навичок здійснення психодіагностичної діяльності;
- здійснювати психодіагностичну діяльність з різними категоріями населення, в тому числі і тих, хто її перебуває в екстремальній ситуації;
- ставити коректні психодіагностичні завдання перед психологічною службою або фахівцями мультидисциплінарної команди.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовний модуль 1. Теоретичні основи психодіагностики

Тема 1. Поняття та сутність психодіагностики

Предмет і задачі психодіагностики. Основні причини посиленого інтересу до психодіагностики. Психодіагностика як теоретична дисципліна. Практична психодіагностика. Соціальна і практична значимість психодіагностики.

Тема 2. Історія розвитку та сучасний стан психодіагностики.

Історія розвитку теорії і культури психодіагностики. Історична обумовленість виникнення і еволюція психодіагностичних ідей. Структура і напрямки сучасної психодіагностики. Виникнення наукової психологічної діагностики та початок використання її у соціальній роботі.

Тема 3. Професійно-етичні норми в психодіагностиці.

Критерії ефективності практичної роботи фахівця. Соціально-психологічні підстави етичного кодексу фахівця з соціальної роботи та фахівців суміжників, які застосовують психодіагностичні методики. Рівень кваліфікації спеціалістів. Вимоги до психодіагностичної літератури та методичних матеріалів. Правові аспекти психодіагностичного обстеження.

Тема 4. Багатоаспектність психологічної діагностики

Інструментальний підхід до розуміння сутності психодіагностики. Конструюючий підхід. Розробка методів прогнозування психічного розвитку та поведінки в залежності від природних факторів та умов існування. Гностичний підхід. Розкриття індивідуальних особливостей та неповторності внутрішнього світу людини.

Тема 5. Методологія психодіагностики, класифікація методів психодіагностики

Методологічні і конкретні (практичні) принципи побудови діагностичних методик і формулювання психодіагностичних заключень. Психометрика як математична методологія виявлення індивідуальних відмінностей. Нормативні вимоги до методик, розробників методів та їх користувачів.

Змістовний модуль 2. Психодіагностика в практиці соціальної роботи

Тема 6. Психодіагностичне дослідження в соціальній роботі

Психодіагностичне обстеження. Вимоги до програм психодіагностичного обстеження. Психодіагностичний діагноз. Повідомлення результатів психодіагностичного дослідження клієнту. Вимоги до підсумкового заключення. Види психодіагностичних заключень.

Тема 7. Планування та проведення психодіагностичного обстеження

Діагностичний процес як процедура. Стратегія збирання даних. Діагностичний (Практичний) цикл. Методи постановки психологічного

діагнозу. Форми подання результатів діагностики. Чинник особистого контакту у психологічній діагностиці.

Тема 8. Застосування результатів психодіагностичного дослідження в соціальній практиці Використання психодіагностики в психологічному консультуванні. Оптимізація професійної діяльності соціального працівника. Використання психодіагностики в медичних закладах та в системі освіти. Використання психодіагностики для вирішення проблем у сфері трудової діяльності.

Тема 9. Психометричні основи психодіагностики

Основні поняття та значення психометрики. Стандартизація тестових норм. Надійність та валідність психодіагностичного інструментарію.

Тема 10. Психодіагностика рис особистості

Поняття рис особистості. Психодіагностика конституціональних диспозицій (тип нервової системи, темперамент). Вимірювання соціально обумовлених диспозицій (характера) Проективні методи вивчення особистості в контексті застосування у соціальній роботі. Діагностика самосвідомості особистості.

Тема 11. Діагностика психофізіологічних основ особистості

Поняття про природні особливості людини. Основні напрямки та можливості конституційної діагностики. Можливості діагностики темпераменту.

Тема 12. Діагностика здібностей, розумового розвитку та інтелекту

Діагностичні індикатори здібностей. Проблема діагностики загальних можливостей. Групи спеціальних здібностей: сенсорні, моторні, технічні та професійні. Методики вивчення здібностей.

Тема 13. Діагностика міжособистісних відносин

Методи діагностики міжособистісних відносин. Діагностика міжперсонального статусу особи. Особливості інтерпретації психодіагностичних даних про індивідуальні характеристики особистості, включеної до соціальних відносин. Діагностика внутрішньосімейних міжособистісних відносин.

Тема 14. Діагностика психічних станів та особливостей поведінки

Концепція психічного стану. Класифікація психічних станів. Апаратурні та бланкові методики діагностики психічних станів. Професійне вигоряння в соціальній роботі та його класичні фази. Методи діагностики професійного вигоряння

Тема 15. Можливості застосування методів психодіагностики у соціальній роботі

Психодіагностика у вирішенні прикладних завдань соціальної роботи у роботі з населенням, в освіті та охороні здоров'я. Цілі та завдання сучасної психодіагностики в системі освіти. Психодіагностика у сучасних системах відбору та підбору персоналу. Роль психодіагностики та соціальної діагностики у профілактиці можливих фізичних, психологічних та соціокультурних колізій в окремих індивідуумів та груп ризику. Психодіагностика та соціальна діагностика у підтримці та захисті нормального рівня життя та здоров'я людей.

Роль психодіагностики та соціальної діагностики у досягненні поставлених цілей людини та розкритті внутрішнього потенціалу. Психодіагностика та соціальна діагностика у профілактиці девіантної поведінки. Психодіагностика та соціальна діагностика у роботі з сім'ями. Психодіагностика та соціальна діагностика при соціальному обслуговуванні організацій.

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Поняття та сутність психодіагностики

Питання до обговорення:

1. Предмет і задачі психодіагностики.
2. Основні причини посиленого інтересу до психодіагностики.
3. Психодіагностика як теоретична дисципліна.
4. Практична психодіагностика.
5. Соціальна і практична значимість психодіагностики.

Сучасне визначення «психодіагностика» розуміється як «розпізнавання» стану суб'єкта шляхом реєстрації його сутнісних параметрів та віднесення його до визначеної діагностичної категорії з метою прогнозування його поведінки та прийняття рішення про можливості впливу та корегування його поведінки у бажаному напрямку. Поняття «психодіагностика» тісно пов'язане з поняттям «психологічне тестування», однак лише до нього воно не зводиться бо крім тестових засобів існують ще експертні (клінічні) психодіагностичні методики.

Задачі психодіагностичного дослідження:

- психодіагностика дозволяє визначити у людини ті чи інші психічні якості та особливості поведінки,
- психодіагностика визначає досліджувану властивість у якісних та кількісних показниках,
- психодіагностика дозволяє проводити опис діагностичних особливостей людини у тих випадках, коли це необхідно,
- психодіагностика дозволяє порівнювати ступінь розвиненості досліджуваних якостей у різних людей.

Існують два типи ситуацій: ситуація клієнта та ситуація експертизи.

Задачі також можуть відрізнятися в залежності від подальшого використання отриманих результатів діагностики. Головними напрямками психодіагностичної діяльності визначають консультативну, профілактичну, освітню, діагностичну та корекційну діяльність.

Основні задачі психолого-педагогічної діагностики:

- визначення динаміки психічного розвитку дітей, які навчаються та

виховуються у освітньому закладі;

- корекція розвитку з метою створення оптимальних умов для розвитку як сильних так і слабких учнів, підтягування їх на більш високий рівень;

- вибір правильного напрямку розвитку дітей, які мають особливі здібності;

- аналіз розвиваючого ефекту різних систем виховання ті освіти з метою визначення рекомендацій для підвищення їх розвиваючої функції.

Для психодіагноста головним повинно бути вміти виділити психологічну проблему, правильно сформулювати питання, отримати необхідну інформацію від ближнього оточення і самого клієнта, проаналізувати цю інформацію і зробити висновок. В залежності від отриманої інформації визначаються основні етапи діяльності:

- постановка психологічної проблеми;

- визначення причин психічних явищ;

- вибір методів дослідження;

- застосування методів;

- побудова психологічного діагнозу з подальшими рекомендаціями розвитку дитини;

- прогнозування подальшого стану при умові, якщо з дитиною буде проведена своєчасна робота, а також, якщо така робота не буде проведена;

- розробка рекомендацій та відповідних програми психокорекційної діяльності;

- використання програми та контроль за її виконанням

Завдання для самостійного виконання:

Реферат (доповідь), презентація:

Соціальна і практична значимість психодіагностики

Рекомендована література:

Основна: 1, 2, 4.

Допоміжна: 1.

Тема 2. Історія розвитку та сучасний стан психодіагностики.

Питання до обговорення:

1. Історична обумовленість виникнення і еволюція психодіагностичних ідей.

2. Структура і напрямки сучасної психодіагностики.

3. Виникнення наукової психологічної діагностики та початок використання її у соціальній роботі.

Якщо проаналізувати психодіагностичні процедури, які використовували раніше, то можна побачити в них ті ознаки які використовує сучасний

психодіагност. Насамперед, це простежується у наступному:

- цілісний підхід до вивчення людини (людина розглядається в цілому, звертається увага на її зовнішній вигляд, особистісні якості та професійні якості, тому сучасна психодіагностика продовжує орієнтуватися на цілісність особистість),

- створення екстремальних ситуацій (складні умови під час іспитів послаблювали психологічний захист, що дозволяло більш точно діагностувати особистісні якості і можливості людини; сучасні психодіагностичні процедури також включають елементи напруги та стресогеності),

- тестування завжди мало соціальну спрямованість (психодіагностика завжди реагувала на виклики суспільства і виступала в якості механізму можливого впливу на життя суспільства).

Історія розвитку культури психодіагностики включає наївну психологічну діагностику, зміст якої визначався фізіономікою, графологією, хіромантією, дерматогліфікою тощо.

На кінець XIX початок XX століття припадає виникнення психологічної діагностики, яка виокремилась із психології.

Використання психологічної діагностики у соціальній роботі є ключовим елементом для ефективного надання допомоги клієнтам. Це включає ряд аспектів:

Оцінка Психологічного Стану Клієнта: Психологічна діагностика допомагає в ідентифікації емоційних, когнітивних та поведінкових проблем клієнтів. Це може включати оцінку тривожності, депресії, стресових розладів, а також інших психічних станів.

Планування Інтервенції: Засноване на діагностиці планування втручання дозволяє соціальним працівникам розробляти індивідуалізовані плани допомоги, які відповідають конкретним потребам клієнта.

Моніторинг Прогресу: Регулярне використання психологічної діагностики дозволяє відстежувати прогрес клієнтів упродовж інтервенційних програм, вносити необхідні корективи та оцінювати ефективність втручань.

Робота з Комплексними Випадками: У випадках, коли клієнти мають складні або багатоаспектні проблеми, психологічна діагностика допомагає у виявленні первинних та вторинних проблем, що потребують втручання.

Співпраця з Іншими Фахівцями: На основі результатів психологічної діагностики соціальні працівники можуть ефективно співпрацювати з психологами, психіатрами та іншими спеціалістами для забезпечення комплексної підтримки клієнтів.

Профілактика та Своєчасне Втручання: Рання ідентифікація психологічних проблем дозволяє своєчасно реагувати та запобігати їх

поглибленню, що є важливим для ефективного соціального захисту та підтримки.

Психологічна діагностика в соціальній роботі є важливим інструментом, який сприяє більш глибокому розумінню потреб клієнтів та розробці ефективних стратегій допомоги.

Завдання для самостійного виконання:

Реферат (доповідь), презентація:

Структура і напрямки сучасної психодіагностики

Рекомендована література:

Основна: 1, 2, 4.

Допоміжна: 1.

Тема 3. Професійно-етичні норми в психодіагностиці.

Питання до обговорення:

1. Критерії ефективності практичної роботи фахівця.
2. Рівень кваліфікації спеціалістів.
3. Правові аспекти психодіагностичного обстеження.

Ефективність психодіагностичної діяльності може бути оцінена за допомогою кількох критеріїв, які визначають, наскільки точно та корисно психодіагностика відповідає на поставлені завдання. Основні критерії ефективності психодіагностичної діяльності включають:

Валідність (достовірність): Міра того, наскільки точно тест або оцінка вимірює те, що вона має вимірювати. Валідність може бути змістовною, критеріальною, конструктною тощо.

Надійність (реліабільність): Ступінь, до якого тест або оцінка є послідовною та стабільною у своїх вимірюваннях при повторних застосуваннях.

Об'єктивність: Міра, за якою результати тестування не залежать від суб'єктивного судження або впливу особи, яка проводить оцінку.

Стандартизація: Використання уніфікованих процедур тестування та оцінки, що дозволяє порівнювати результати між різними особами або групами.

Практичність: Легкість застосування, час, необхідний для проведення, та вартість психодіагностики. Важливо, щоб процес був ефективним з точки зору ресурсів.

Етичність: Дотримання етичних стандартів, зокрема конфіденційність, інформована згода та право на приватність.

Клінічна корисність: Ступінь, до якого результати тестування можуть бути використані для планування втручання, лікування або вирішення конкретних психологічних проблем.

Адекватність зворотного зв'язку: Забезпечення чітких, зрозумілих та корисних висновків і рекомендацій на основі результатів тестування.

Адаптація до специфічних умов: Можливість модифікації або адаптації тестів для використання в різних культурних, соціальних або освітніх контекстах.

Ефективна психодіагностика вимагає врахування всіх цих критеріїв для забезпечення точності, надійності та корисності отриманих даних.

Завдання для самостійного виконання:

Реферат (доповідь), презентація:

Етика фахівця з соціальної роботи при психодіагностичній діяльності.

Правові аспекти психодіагностичного обстеження

Рекомендована література:

Основна: 1, 2, 3, 4.

Допоміжна: 1.

Тема 4. Багатоаспектність психологічної діагностики

Питання до обговорення:

1. Інструментальний підхід до розуміння сутності психодіагностики.
2. Конструюючий підхід.
3. Гностичний підхід.
4. Розкриття індивідуальних особливостей та неповторності внутрішнього світу людини.

Існують різні підходи до розуміння сутності психодіагностики, серед яких визначають такі як: інструментальний; конструюючий; гностичний; інтегральний.

Інструментальний підхід. Психодіагностика розуміється як процес виявлення та вимірювання індивідуально-психологічних особливостей людини за допомогою спеціальних методів: спостереження, тестування, бесіди і т.п.

Конструюючий підхід. Психодіагностика визначається як самостійна наукова дисципліна, головне призначення якої розробка методів виявлення та вивчення індивідуальних психологічних та психофізіологічних особливостей людини.

Гностичний підхід. Психодіагностика здатна розпізнавати психічну реальність. Його особливість позначається у визначенні індивідуальних особливостей та неповторності внутрішнього світу кожної людини.

Інтегральний підхід. Орієнтується на теоретичні аспекти психодіагностики. Розглядає тривалу історію розвитку теорії та культури психодіагностики, визначає її як самостійну наукову дисципліну, вивчає проблеми побудови психологічного діагнозу.

Завдання для самостійного виконання:

Реферат (доповідь), презентація:

Соціальний діагноз як результат загальної та спеціальної діагностики проблеми

Рекомендована література:

Основна: 1, 2, 3, 4

Допоміжна: 1, 2, 3

Тема 5. Методологія психодіагностики, класифікація методів психодіагностики

Питання до обговорення:

1. Принципи побудови діагностичних методик і формулювання психодіагностичних заключень.

2. Психометрика як математична методологія виявлення індивідуальних відмінностей.

3. Нормативні вимоги до методик, розробників методів та їх користувачів.

Класифікація методів психодіагностики за Б.Г. Ананьєвим.

В основу покладені етапи психологічного дослідження. Дана класифікація включає методи, які необхідні для організації та безпосередньо проведення дослідження, обробки експериментальних даних та їх інтерпретації. Вона включає чотири групи методів: організаційні; емпіричні; методи обробки експериментальних даних; інтерпретаційні методи.

Так, до організаційних методів належать наступні методи: порівняльний; лонгитюдний; комплексний.

До емпіричних методів (збір інформації): обсерваційні, які включають спостереження та самоспостереження; експериментальні (лабораторний, невимушений, польовий експеримент); психодіагностичні (стандартизовані та нестандартизовані); праксиметричні (аналіз продуктів діяльності: якісна оцінка виконаних робіт, циклографія, хронометрія та інші); моделювання (математичне); біографічні (аналіз документів, дат, подій, життєвих ситуацій).

Обробка отриманих первинних емпіричних даних відбувається за допомогою методів:

– кількісних (математико-статистичні методи для обробки психологічної інформації);

– якісних (опис випадків, які найбільш змістовно відображають типи варіантів психічних явищ, так і є виключенням або порушенням загальних правил).

Інтерпретаційні методи, які застосовуються для встановлення зв'язків між досліджуваними характеристиками:

- генетичний метод (досліджує критерії розвитку стадій, фаз);
- структурний метод (визначає типи зв'язків між показниками).

Методи, які найчастіше застосовують у психодіагностиці:

- спостереження, метод, що використовується при вивченні зовнішніх аспектів поведінки людини не втручаючись у перебіг його діяльності;
- бесіда – це метод для отримання та коригування інформації на основі словесної (вербальної) комунікації, він допомагає глибше зрозуміти внутрішній світ особистості;
- анкетування застосовується при зборі статистичного матеріалу шляхом опитування досліджуваних;
- інтерв'ю включає попередньо підготовлені питання, які адресуються кожному конкретному досліджуваному;
- метод експертної оцінки спирається на анкетування або інтерв'ювання та допомагає виявити інформацію, що відображає цінності, знання, думки, установки та пріоритети досліджуваних, а також їх ставлення до ситуацій, подій;
- параметричний метод заснований на зіставленні двох головних параметрів: стан соціальної одиниці «на вході» – попередній стан та стан соціальної одиниці на сьогодні «на виході».

Психологічну діагностику зазвичай називають психометрикою. Психометрика є областю психологічної діагностики, яка пов'язана з теорією та практикою вимірювань у психології. Спочатку під психометрикою розумілось вимірювання тимчасових характеристик психічних процесів, але дуже швидко область психометрики розширилась і до неї стали відносити не лише вимірювання відчуттів, але й більш складних психічних функцій. Усе, що пов'язане з кількісним визначенням психічних явищ, стали включати в поняття психометрики, а потім в поняття загальна психометрика.

По відношенню до психодіагностики та диференціальної психології диференціальна психометрика виступає як технологічно-методична дисципліна, так як обумовлює вимоги які повинні задовольняти психодіагностичні методики, а також процедуру їх розробки та застосування. До таких вимог належать: стандартизація, надійність та валідність методик.

Завдання для самостійного виконання:

Реферат (доповідь), презентація:

Проективні методики психодіагностики. Тестування у соціальній роботі

Рекомендована література:

Основна: 4.

Допоміжна: 1.

Тема 6. Психодіагностичне дослідження в соціальній роботі

Питання до обговорення:

1. Психодіагностичне обстеження.
2. Вимоги до програм психодіагностичного обстеження.
3. Психодіагностичний діагноз.
4. Повідомлення результатів психодіагностичного дослідження клієнту.
5. Психодіагностичне заключення.

Психодіагностичним обстеженням називається діяльність психолога, заключним результатом якої є побудова психологічного діагнозу. Такий вид діяльності включає наступні етапи: початкова підготовка; розмежування клієнта і замовника; формулювання мети дослідження; укладання договору; організація та стандартизація умов: вибір помешкання, столів, ручок, розмноження бланків, вибір часу, забезпечення рівних умов для всіх груп (відсутність музики, звуків, що відволікають, сторонніх людей); підбір методик; обробка результатів; зберігання результатів.

Чинники, які визначають вибір методик у програмі обстеження:

- спрямованість методики на діагностику тих властивостей у вивченні яких зацікавлений діагност, тобто, що є предметом діагностики;
- якість психометричних показників: визначення валідності та надійності;
- надійність методики для роботи з конкретним контингентом та у конкретних умовах;
- значні затрати на підготовку та проведення обстеження, обробку та інтерпретацію результатів;
- рівень кваліфікації дослідника та допоміжного персоналу.

Програма методик повинна включати наступні елементи: інструкції для обстежуваної особи; зміст самого тесту або групи тестів; ключ до розшифровки отриманих результатів; інструкція по інтерпретації результатів тестування; методика для діагноста, критерії, при підборі методик для програми, у першу чергу, необхідно вибрати критерії, за якими можна визначати ефективність обстеження, також можна вибрати декілька нескладних методик, адекватних вибраним вихідним критеріям.

Вимоги до співвідношення методик у програмі обстеження. Складною проблемою є співвідношення стандартизованих вимірювальних методик та експертних (клінічних) технік обстеження. Для правильного розв'язання цієї проблеми необхідно уявляти собі переваги або недоліки тих чи інших технік, які застосовуються в конкретній ситуації.

Методики таким чином слід підбирати щоб:

- отримати можливість якісної інтерпретації результатів;
- мати можливість кількісної обробки отриманих даних.

Завершальним етапом планування психодіагностичного обстеження є вирішення технічних питань проведення обстеження: визначення інструментарію; визначення його належності; можливість розмноження (бланки); знаходження приміщення і визначення того, чи підходить воно; достатність часу а також підготовка вибірки; складання програми.

Психологічний діагноз є кінцевим результатом діяльності психолога, який спрямований на виявлення сутності індивідуально-психологічних особливостей особистості з метою оцінки їх актуального стану, прогнозу подальшого розвитку та розробки рекомендацій, які визначаються задачею психодіагностичного обстеження.

Предметом психологічного діагнозу є встановлення індивідуально психологічних відмінностей у нормі і патології. Важливішим елементом психологічного діагнозу є необхідність з'ясування того, у кожному конкретному випадку, як дані, які отримуються в результаті обстеження проявляються в поведінці обстежуваного, які їх причини та наслідки.

Так, дослідник Л.С. Виготський виділяє три рівні діагнозу:

1. Діагноз симптоматичний або емпіричний. Він визначає визначені особливості або симптоми, на основі яких робляться практичні висновки, дослідник не має можливості вказувати на причини та їх місце у структурі особистості. Такий діагноз не являється науковим, встановлення симптомів ніколи не призводить автоматично до діагнозу.

2. Етіологічний діагноз, який враховує не лише визначені особливості або симптоми, але і причини їх виникнення.

3. Типологічний діагноз, вищий рівень, який полягає у визначенні місця і значення отриманих даних у цілісній, динамічній картині особистості з урахуванням її складної структури.

Визначають наступні діагнози:

1. Діагноз на основі констатації належності або відсутності будь-якої ознаки. Дані співвідносяться з будь-якою нормою (наприклад при визначенні патології розвитку) або з критерієм.

2. Діагноз, який дозволяє знаходити місце обстежуваного або групи обстежуваних осіб за шкалою визначеності тих чи інших якостей.

3. Розвернутий психологічний діагноз передбачає: вивчення загального рівня психічного розвитку людини; дослідження збалансованості особистісної структури; виявлення свідомих або несвідомих психологічних проблем; виявлення суб'єктивного відношення особистості до проблем; оцінка

загального адаптаційного потенціалу, на який могла б опертися позитивна психологічна корекція або психотерапія.

Завдання для самостійного виконання:

Реферат (доповідь), презентація:

Вимоги до програм психодіагностичного обстеження.
Психодіагностичний діагноз у соціальній роботі.

Рекомендована література:

Основна: 1, 2, 3, 4, 5.

Допоміжна: 1.

Тема 7. Планування та проведення психодіагностичного обстеження

Питання до обговорення:

Діагностичний процес як процедура.

Стратегія збирання даних.

Форми подання результатів діагностики.

Чинник особистого контакту у психологічній діагностиці.

Серед головних напрямків діяльності визначають освітню, консультативну, профілактичну, діагностичну та корекційну діяльність

Повідомлення результатів психодіагностичного дослідження клієнту.
Основні питання на які психодіагностика має дати відповідь: що відбувається? чим це визвано? що буде далі?

При повідомленні психологічної інформації психодіагност повинен встановити зворотній зв'язок, за результатами якої він визначає відношення клієнта до інформації і до нього самого як до джерела інформації. З цією метою психодіагност може попросити клієнта повторити передану ним інформацію або спитати про те, наскільки інформація є йому зрозумілою.

Основні норми взаємодії з клієнтом стосовно психологічної інформації: слід повідомляти інформацію, а не оцінювати її; повідомлення інформації повинно бути в адекватній формі, повинен бути зворотній зв'язок, тобто ступінь її розуміння клієнтом.

Письмове або усне заключення є кінцевим етапом психодіагностики. Зміст заключення повинен включати всі доступні діагносту дані, як тестові, так і отримані з інших джерел.

Основні принципи складання заключення за А. Анастасі.

1. Зміст і стиль заключення залежить від теоретичних установок та спеціалізації самого діагноста, тому вони не мають єдиної стандартної форми і правила написання. Необхідно, щоб воно відповідало інтересам, потребам та рівню підготовки тих, хто його отримує. Так, наприклад психіатри віддають перевагу заключенням які не мають конкретних рекомендацій, але мають

пояснення даних, учителя орієнтуються на заключення з конкретними рекомендаціями. У заключенні, яке орієнтується на фахівців та пересічних людей, повинна бути коротка анотація змістовного характеру, а потім надаватись більш змістовний опис конкретних даних.

2. Зміст заключення повинен виражати об означену мету діагностичного дослідження: чи входило у задачу надання якихось конкретних рекомендацій, або ж потребувалась проста консультація.

3. Заключення звичайно орієнтується на дію, тобто у ньому надається рекомендація відносно освітньої програми, типу лікування, вибору професії тощо.

4. Заключення є ефективним, якщо у ньому відображені особистісні якості конкретного індивіда, тобто риси, результати обстеження яких були або значно нижчі, або значно вищі середніх показників, тобто заключення має відноситись лише до конкретної людини, а не до людей, чий вік, стать, освіта, соціально економічний рівень та інші чинники є близькими до подібних даних обстежуваного.

5. Зміст заключення складається із інтерпретації даних та висновків, записів тестів та інших даних, які можуть додаватись окремо або ілюстрації чи пояснення підходу.

6. Описова оцінка дій індивіда і сама система оцінок повинна бути чіткою.

Пропонується алгоритм заключення:

- опис проблем, скарг індивіда (його інтелектуальна здатність, пам'ять, увага, втомлюваність);
- опис плану та програми діагностики;
- короткий опис специфіки роботи з обстежуваним за методиками (рівень спротиву, захисні реакції, зацікавленість у дослідженні, критичність у самооцінці).

Завдання для самостійного виконання:

Реферат (довідь), презентація:

Чинник особистого контакту у психологічній діагностиці.

Рекомендована література:

Основна: 1, 2, 3.

Допоміжна: 1, 4.

Тема 8. Застосування результатів психодіагностичного дослідження в соціальній практиці

Питання до обговорення:

1. Використання психодіагностики в психологічному консультуванні.
2. Оптимізація професійної діяльності соціального працівника.

3. Використання психодіагностики в медичних закладах та в системі освіти.

4. Використання психодіагностики для вирішення проблем у сфері трудової діяльності.

Консультативна робота за результатами психодіагностики. Програма консультування в допомозі клієнту в аналізі життєвої ситуації, визначенні основних проблем, шляхів їх вирішення згідно державного стандарту складається зі: збору та аналізу інформації; ідентифікації проблеми клієнта і подій, які її викликали; визначенні прогнозу перспектив поліпшення стану.

Залучення отримувача послуги соціальної адаптації до вирішення власних проблем, складання плану виходу зі складної життєвої ситуації та допомога у його реалізації включає: вибір шляхів вирішення проблеми, допомогу у формуванні позитивної мотивації, вибір доступних і сприятливих можливостей та ресурсів; складання плану взаємодії, визначення шляхів його реалізації.

Знання психодіагностики та послідовність консультування з надання психологічної допомоги:

- сприяння оптимізації психоемоційного стану;
- забезпеченню психологічного комфорту у ставленні до самого себе, а також у взаємодіях з іншими людьми і ставленні до світу в цілому.

Надання допомоги в формуванні позитивної мотивації:

- підтримка, зняття емоційної блокади.

Розроблення заходів, спрямованих на самостійне розв'язання повсякденних труднощів і подолання стресових ситуацій. Кризове короткотермінове консультування.

Проведення заходів щодо емоційного та психологічного розвантаження.

Сприяння формуванню та розвитку соціальних навичок, умінь, соціальної компетенції.

Соціальне консультування в організації та діяльності груп самопомоги.

Консультативна допомога у зміцненні, відновленні родинних зв'язків:

До основних етапів розвиваючої, корекційної психодіагностики належать: вивчення практичного запиту; постановка психологічної проблеми; висунування припущень відносно причин психічних явищ; вибір та застосування методик; використання методу; визначення психологічного діагнозу та розробка подальших рекомендацій; застосування програми психокорекційної або розвиваючої роботи та контроль за її виконанням.

Завдання для самостійного виконання:

Реферат (доповідь), презентація:

Використання психодіагностики в соціальній роботі

Рекомендована література:

Основна: 1, 2, 3.

Допоміжна: 1.

Тема 9. Психометричні основи психодіагностики

Питання до обговорення:

1. Основні поняття та значення психометрики.
2. Стандартизація тестових норм.
3. Надійність та валідність психодіагностичного інструментарію.

Психометрика – це галузь психології та освіти, яка займається розробкою та застосуванням кількісних методів для вимірювання психологічних характеристик, таких як здібності, особистісні риси, навички та поведінка. Основні поняття та значення психометрики включають:

Валідність: Визначає, наскільки добре тест вимірює те, що він призначений вимірювати. Валідність – це ключовий критерій для оцінки якості тесту.

Надійність: Стосується стабільності та послідовності результатів тестування. Висока надійність означає, що результати тесту є стабільними та неперервними при повторних застосуваннях.

Стандартизація: Процес розробки тесту за допомогою стандартних процедур, які забезпечують однакові умови тестування для всіх респондентів. Це важливо для забезпечення порівняльної та справедливої оцінки.

Об'єктивність: Ступінь, до якого результати тесту не залежать від суб'єктивних оцінок або упереджень екзаменатора.

Масштабування: Процес визначення способу, за допомогою якого відповіді на тестові питання перетворюються на числовий показник або оцінку.

Факторний аналіз: Статистичний метод, що використовується для виявлення структури зв'язків між змінними (наприклад, питаннями тесту), що дозволяє ідентифікувати основні фактори або вимірювання.

Теорія відповіді на питання (IRT): Сучасний підхід до вимірювання, який використовує математичні моделі для оцінки здібностей респондентів та складності питань тесту.

Значення психометрики полягає в тому, що вона надає науковий підхід до вимірювання та оцінки психологічних характеристик. Це важливо у різних областях, включаючи освіту, клінічну практику, дослідження, управління персоналом та інші, де необхідно точно та об'єктивно оцінити психологічні

аспекти особистості або поведінки.

Завдання для самостійного виконання:

Реферат (довідь), презентація:

Надійність та валідність психодіагностичного інструментарію

Рекомендована література:

Основна: 1, 2, 3.

Допоміжна: 1.

Тема 10. Психодіагностика рис особистості

Питання до обговорення:

1. Поняття рис особистості.
2. Психодіагностика конституціональних диспозицій.
3. Вимірювання соціально обумовлених диспозицій (характера).
4. Проективні методи вивчення особистості в контексті застосування у соціальній роботі.
5. Діагностика самосвідомості особистості.

Психодіагностичні методи, які застосовуються на практиці використовують по відношенню до людини таку ж мову, яку використовують і природничі науки. Як об'єкт дослідження людина у природничих науках, постає в цій мові у вигляді набору параметрів, який з початку 20 століття називають «профілем особистості». Кожний окреми показник «профілю» називається «рисом». Для того, щоб мати можливість прогнозувати поведінку людини в різних можливих ситуаціях, психологи намагаються вимірювати так звані універсальні, або базові, риси, які як правило, належать до загальних структурно-динамічних характеристик стиля діяльності та описуються в поняттях «властивостей темпераменту» або в поняттях «властивостей нервової системи».

Психодіагностика рис особистості використовує різноманітні методи та інструменти для оцінки індивідуальних характеристик особистості. Кожен з цих методів має свої особливості та може бути вибраний залежно від конкретної мети діагностики, характеристик клієнта та контексту, в якому проводиться оцінка.

Найбільш популярними є використання проективних методик в соціальній роботі. Проективні методики є важливим інструментом у психологічній діагностиці та терапії. Основний сенс цих методик полягає у наданні особі можливості "проекувати" свої внутрішні переживання, думки, емоції, страхи, бажання та інші психологічні аспекти на неструктурований матеріал. Ось основні аспекти та значення проективних методик:

Виявлення Несвідомого Матеріалу: Проективні методики дозволяють дістатися до несвідомих думок та емоцій, які можуть бути недоступні через більш прямі методи, такі як опитування або інтерв'ю.

Обхід Оборонних Механізмів: Вони допомагають обійти свідомі оборонні механізми особистості, що можуть перешкоджати відкритому висловлюванню думок та почуттів.

Гнучкість Інтерпретації: Завдяки своїй відкритій та багатозначній природі, проективні методики дозволяють широкий спектр інтерпретацій та глибинний аналіз психічних процесів.

Популярні Проективні Тести: До найвідоміших належать Роршахів тест (тест з чорнильними плямами) та Тематичний апперцептивний тест (ТАТ), які використовуються для оцінки внутрішнього світу особистості.

Індивідуалізований Підхід: Проективні методики забезпечують унікальний і індивідуальний підхід до кожної особи, відкриваючи можливості для глибокого особистісного аналізу.

Терапевтичне Застосування: Вони також можуть бути використані в терапевтичному контексті, допомагаючи клієнтам усвідомити та обробити внутрішні конфлікти та проблеми.

Варто зазначити, що проективні методики часто критикуються за суб'єктивність інтерпретацій та відсутність строгих наукових стандартів надійності та валідності, що робить їх використання доповненням, а не заміною більш стандартизованих методів діагностики.

Завдання для самостійного виконання:

Самотестування:

Проективні методики «Неіснуюча тварина». «Дом, дерево, людина»:

Рекомендована література:

Основна: 3, 4, 5.

Допоміжна: 1, 2, 3.

Тема 11. Діагностика психофізіологічних основ особистості

Питання до обговорення:

1. Поняття про природні особливості людини.
2. Можливості діагностики темпераменту.

Діагностика темпераменту в психології - це процес оцінки та класифікації фундаментальних емоційних та поведінкових характеристик особистості, які вважаються вродженими та стабільними протягом життя. Існує кілька підходів і методів для діагностики темпераменту:

Психологічні опитувальники: Це один із найпоширеніших методів, який включає самооцінку або оцінку третьою особою через стандартизовані анкети.

Прикладами є опитувальник Ейзенка для оцінки екстраверсії/інтроверсії та невротизму, а також опитувальники, засновані на моделі п'ятифакторної особистості (Big Five).

Біологічні та фізіологічні методи: Вимірювання фізіологічних реакцій, таких як частота серцевих скорочень, гальванічна шкірна реакція або мозкова активність за допомогою ЕЕГ, може допомогти у виявленні психофізіологічних аспектів темпераменту.

Поведінкові спостереження: Систематичне спостереження за поведінкою особи у певних умовах може дати інформацію про її темперамент. Це може бути особливо корисно в роботі з дітьми, де самооцінка може бути недоступною.

Інтерв'ю: Структуроване або напівструктуроване інтерв'ю з особою або з людьми, які її добре знають, може допомогти у зборі інформації про темпераментні особливості.

Історія розвитку: Вивчення раннього дитячого розвитку, включаючи відомості з медичних записів, може надати важливу інформацію про темпераментні особливості.

Кожен з цих методів має свої переваги та обмеження, і часто для повної картини використовується комбінація різних підходів.

Особистісний опитувальник Айзенка (Eysenck Personality Questionnaire, EPQ) - це психологічний інструмент, розроблений британським психологом Гансом Айзенком, що використовується для вимірювання трьох основних розмірів особистості: екстраверсії/інтроверсії, невротизму та психотизму. Основний сенс і значення цього опитувальника полягають у наступному:

Вимірювання Основних Рис Особистості: Опитувальник дозволяє оцінити, наскільки високі або низькі показники екстраверсії, невротизму та психотизму у конкретної особи, що допомагає в розумінні її поведінкових тенденцій та емоційної стабільності.

Екстраверсія/Інтроверсія: Цей розмір описує рівень соціальної активності, енергійності та потреби у соціальних контактах. Екстраверти схильні бути більш товариськими, активними та оптимістичними, тоді як інтроверти - більш замкнутими, обережними та схильними до роздумів.

Невротизм: Вказує на емоційну стабільність та ступінь схильності до стресу. Високі показники невротизму пов'язані з тривожністю, невпевненістю, частими переживаннями та емоційною лабільністю.

Психотизм: Пізніше доданий розмір, що характеризується агресивністю, імпульсивністю, егоцентричністю та схильністю до антисоціальної поведінки.

Завдання для самостійного виконання:

Самотестування:

Особистісний опитувальник Айзенка

Рекомендована література:

Основна: 3, 4, 5.

Допоміжна: 1, 2, 3.

Тема 12. Діагностика здібностей, розумового розвитку та інтелекту

Питання до обговорення:

1. Діагностичні індикатори здібностей.
2. Проблема діагностики загальних можливостей.
3. Методики вивчення здібностей.

Діагностика здібностей, розумового розвитку та інтелекту є ключовою частиною психологічного оцінювання та має велике значення в освіті, професійному відборі та клінічній практиці. Цей процес включає використання різних методів та інструментів для вимірювання когнітивних здібностей та інтелектуального потенціалу особи. Основні аспекти діагностики включають:

Стандартизовані Інтелектуальні Тести: Це найпоширеніші інструменти для вимірювання інтелекту, серед яких – тести Векслера (WISC для дітей, WAIS для дорослих), Стенфорд-Біне та інші. Ці тести оцінюють різні аспекти інтелекту, включаючи вербальні здібності, обробку інформації, просторове мислення та робочу пам'ять.

Тести Творчості та Специфічних Здібностей: Для оцінки творчого потенціалу та специфічних здібностей, таких як музичні, художні або математичні здібності, використовуються спеціалізовані тести.

Навчальні Досягнення: Оцінка академічних здібностей та успішності за допомогою стандартизованих тестів та аналізу шкільних оцінок.

Оптимально, діагностика повинна включати комбінацію кількох методів для найточнішого вимірювання інтелектуальних та когнітивних здібностей, враховуючи як кількісні, так і якісні аспекти розумового розвитку. Ця діагностика важлива для визначення освітніх потреб, планування індивідуальної навчальної програми, розуміння особистісних сильних та слабких сторін, а також для ідентифікації та підтримки осіб з особливими потребами або високими здібностями.

Завдання для самостійного виконання:

Самотестування:

Тести загальних здібностей: ДАТ, Амтхауера. Прогресивні матриці Дж. Равена.

Рекомендована література:

Основна: 3, 4, 5.

Допоміжна: 1, 2, 3.

Тема 13. Діагностика міжособистісних відносин

Питання до обговорення:

Методи діагностики міжособистісних відносин.

Діагностика міжперсонального статусу особи.

Діагностика внутрішньосімейних міжособистісних відносин.

Діагностика міжособистісних відносин є важливою частиною психологічного оцінювання та терапії, оскільки якість та характер міжособистісних відносин мають значний вплив на психологічне благополуччя особи. Ось основні аспекти та методи діагностики міжособистісних відносин:

Анкетування та Опитувальники: Існує багато стандартизованих опитувальників, призначених для оцінки різних аспектів міжособистісних відносин, таких як співробітництво, близькість, конфліктність, підтримка, комунікативні навички тощо.

Спостереження за Поведінкою: Систематичне спостереження за взаємодією особи з іншими, наприклад, в сімейному або робочому середовищі, може надати важливу інформацію про стилі спілкування, патерни взаємодії та потенційні конфлікти.

Інтерв'ю та Розмови: Проведення інтерв'ю з особою або з тими, хто є частиною її соціального середовища, може допомогти виявити ключові аспекти відносин, їх сильні та слабкі сторони.

Генограма: Це методика, яка використовується для картирування сімейних відносин та історії. Генограма може допомогти виявити взаємозв'язки та патерни, що передаються у сім'ї з покоління в покоління.

Проективні Тести: Іноді можуть використовуватися проективні тести, такі як Тематичний апперцептивний тест (ТАТ), для виявлення прихованих емоцій та уявлень, пов'язаних з міжособистісними відносинами.

Аналіз Комунікативних Навичок: Оцінка того, як особа спілкується, включаючи вербальні та невербальні засоби, стилі вирішення конфліктів та здатність до емпатії та розуміння.

Самооцінка: Часто особи запрошуються до самоаналізу своїх відносин, що може включати визначення сильних і слабких сторін, бажаних змін та особистих цілей у відносинах.

Ці методики допомагають не тільки виявити проблемні аспекти у міжособистісних відносинах, але й розробити стратегії для їх поліпшення, підвищення якості комунікації та вирішення конфліктів.

Завдання для самостійного виконання:

Самотестування:

Соціометричний тест Дж. Морено. Методика Т. Лірі

Рекомендована література:

Основна: 3, 4, 5.

Допоміжна: 1, 2, 3.

Тема 14. Діагностика психічних станів та особливостей поведінки

Питання до обговорення:

1. Концепція психічного стану.
2. Класифікація психічних станів.
3. Професійне вигорання в соціальній роботі та його класичні фази.
4. Методи діагностики професійного вигорання

Опитувальник самооцінки В.В. Століна - це психологічний інструмент, розроблений радянським психологом Валентином Століним, який використовується для оцінки самооцінки особистості. Основний сенс цього опитувальника полягає в діагностиці ставлення людини до себе, її власної самооцінки, самоповаги та самосприйняття. Ось основні аспекти та значення опитувальника:

Опитувальник дозволяє визначити, як високо або низько людина оцінює себе в різних аспектах життя, включаючи особисті якості, досягнення та соціальні взаємодії. Висока або низька самооцінка може бути пов'язана з невротичними тенденціями. Опитувальник допомагає ідентифікувати такі тенденції, які можуть вказувати на психологічні проблеми. Через рефлексію над власними відповідями особи можуть краще зрозуміти себе, свої сильні та слабкі сторони, що може сприяти особистісному розвитку.

Опитувальник може бути використаний в соціальній роботі для оцінки самооцінки клієнтів і як частину комплексного психологічного оцінювання. Опитувальник також корисний для вивчення взаємозв'язку між самооцінкою та іншими соціальними та особистісними факторами, такими як успіх у навчанні, роботі, міжособистісних відносинах.

В цілому, опитувальник Століна є цінним інструментом для діагностики та розуміння внутрішньої картини самосприйняття особистості, її емоційного добробуту та психологічної стабільності.

Методика вимірювання локусу контролю Дж. Роттера - це психологічний інструмент, створений американським психологом Джуліаном Б. Роттером. Вона призначена для оцінки локусу контролю, тобто ступеня, до якого люди вважають, що їхнє життя контролюється внутрішніми чинниками (внутрішній локус контролю) або зовнішніми обставинами та іншими людьми (зовнішній локус контролю).

Основний сенс цієї методики полягає в наступному: Методика допомагає визначити, як люди пояснюють причини своїх успіхів та невдач. Це важливо для розуміння мотивації, поведінки та емоційної реакції особистості. Люди з внутрішнім локусом контролю часто відчують більший контроль над своїм життям, відповідальність за свої дії та здатність досягти цілей. Навпаки, зовнішній локус контролю може призводити до відчуття безпорадності та залежності від зовнішніх обставин.

Методика застосовується у соціальній роботі для розуміння того, як локус контролю впливає на особистісний розвиток, робочу мотивацію, стрес та взаємодію з іншими. У психотерапії розуміння локусу контролю клієнта може сприяти розробці стратегій для покращення самоконтролю, впорядкування поведінкових реакцій та зміцнення впевненості в собі.

Методика дозволяє вивчати зв'язок між локусом контролю та різними психологічними факторами, такими як успішність, стратегії вирішення проблем та загальне психологічне благополуччя клієнта в соціальній роботі.

Методика Роттера є цінним інструментом для оцінки одного з ключових аспектів особистості, який впливає на поведінку, сприйняття життєвих подій та загальне ставлення до життя.

Завдання для самостійного виконання:

Самотестування:

Опитувальник самоставлення В.В. Століна. Методика вимірювання локусу контролю Дж. Роттера

Рекомендована література:

Основна: 3, 4, 5.

Допоміжна: 1, 2, 3.

Тема 15. Можливості застосування методів психодіагностики у соціальній роботі

Питання до обговорення:

Психодіагностика у вирішенні прикладних завдань соціальної роботи у роботі з населенням, в освіті та охороні здоров'я.

Психодіагностика відіграє важливу роль у вирішенні прикладних завдань соціальної роботи, особливо у контекстах роботи з населенням, освіті та охороні здоров'я. Вона дозволяє соціальним працівникам, педагогам та медичним фахівцям ефективно оцінювати потреби, визначати ресурси та планувати інтервенції, що відповідають конкретним потребам людей. Ось деякі ключові аспекти застосування психодіагностики у цих сферах:

У Соціальній Роботі з Населенням:

Психодіагностика допомагає в ідентифікації психологічних проблем та потреб різних груп населення, включаючи дітей, підлітків, літніх людей, осіб з інвалідністю, сім'ї в кризових ситуаціях тощо.

Вона дає змогу розробляти індивідуалізовані плани соціальної підтримки, що враховують особливості особистості та життєві обставини клієнтів.

У Освітній Сфері:

Психодіагностика використовується для оцінки навчальних здібностей та освітніх потреб учнів. Це може включати виявлення обдарованих дітей, діагностику розладів навчання або поведінкових проблем.

Вона допомагає педагогам адаптувати методики навчання та розробляти індивідуальні освітні плани, забезпечуючи оптимальне середовище для розвитку кожної дитини.

У Сфері Охорони Здоров'я:

Психодіагностика є важливим інструментом у виявленні психологічних факторів, які можуть впливати на фізичне здоров'я. Це включає оцінку стресу, тривожності, депресії та інших емоційних станів, що можуть суттєво впливати на лікування та відновлення пацієнтів.

Завдяки цьому можна розробити комплексні підходи до лікування, які враховують як фізичне, так і психологічне здоров'я пацієнтів.

Загалом, психодіагностика у соціальній роботі, освіті та охороні здоров'я дозволяє професіоналам краще розуміти та реагувати на складні потреби людей, забезпечуючи більш ефективну та цілеспрямовану допомогу.

Завдання для самостійного виконання:

Реферат (доповідь), презентація:

Психодіагностика у сучасних системах відбору та підбору персоналу. Психодіагностика та соціальна діагностика у профілактиці девіантної поведінки. Психодіагностика та соціальна діагностика у роботі з сім'ями. Психодіагностика та соціальна діагностика при соціальному обслуговуванні організацій. Роль психодіагностики та соціальної діагностики у досягненні поставлених цілей людини та розкритті внутрішнього потенціалу. Психодіагностика та соціальна діагностика у підтримці та захисті нормального рівня життя та здоров'я людей.

Рекомендована література:

Основна: 1, 4

Зверніть увагу! При вивченні теоретичного матеріалу, важливо складати схеми до певних теоретичних блоків, оскільки це допомагає структурувати та упорядковувати інформацію, що подана в тексті. Схеми дозволяють візуалізувати зв'язки між концепціями, ідеями та фактами, що полегшує розуміння і запам'ятовування матеріалу. Вони роблять можливим виділення основних принципів, залежностей і ключових тем, сприяючи більш ефективному засвоєнню і рефлексії над ними.

ТРОШКИ МОТИВАЦІ ПРИ СКЛАДАННІ СХЕМ ДО ВИЗНАЧЕНИХ ТЕОРЕТИЧНИХ БЛОКІВ!

Дуже часто у студентів виникає питання чому студентам пропонують **складати схеми до теоретичних блоків** які надано протягом лекцій або після вивчення матеріалу по підручникам, статтям, тощо. Давайте виокремимо декілька з них:

Покращення розуміння матеріалу: Складання схем допомагає структурувати і узагальнити інформацію. Це допомагає студентам краще зрозуміти тему, виділити головні поняття та відносини між ними.

Підвищення запам'ятовуваності: Схеми створюють візуальну карту інформації, що робить її більш запам'ятовуваною. Студентам легше пам'ятати ключові факти та концепції, коли вони представлені у вигляді схем.

Підготовка до вивчення і викладання: Вміння створювати схеми корисно під час підготовки до занять і викладання матеріалу іншим. Схеми можуть слугувати важливим інструментом для пояснення складних концепцій. Нагадую, що дані навички вам будуть дуже корисними під час практики в магістратурі. Адже колись ви будете викладати таким же самим студентам як і ви зараз.

Покращення навичок узагальнення: Складання схем допомагає виділяти найважливіші аспекти інформації і виключати зайвий баласт. Це корисно при написанні рефератів і звітів.

Підвищення продуктивності при вивченні: Перегляд схем є швидшим і ефективнішим способом повторення і відновлення знань перед іспитами чи контрольними роботами.

Розвиток навичок критичного мислення: Складання схем вимагає вибіркового відбору інформації та розуміння, як вона взаємодіє між собою. Це сприяє розвитку навичок критичного аналізу.

Зручність при роботі з великою кількістю матеріалу: У великих текстах або навіть у підручниках важко зорієнтуватися. Схеми роблять інформацію більш доступною та зрозумілою.

Покращення навичок планування: Складання схем може стати частиною процесу планування написання есе або курсової роботи.

Загалом, навичка складання схем до текстів допомагає студентам більше ухвалювати інформацію та розвивати аналітичні та організаційні навички. Погодьтеся, все перераховане є універсальними навичками і знадобляться вам не тільки у соціальній роботі, а і поза навчальному житті

Схоже питання виникає щодо важливості **презентації, яку студент складає до реферату (довіді)**. Варто відмітити, що створення презентації для доповіді має кілька важливих переваг:

Візуалізація інформації: Презентація допомагає візуалізувати інформацію, що робить її більш зрозумілою і запам'ятовуваною для аудиторії. Графіка, діаграми, фотографії та інші візуальні елементи можуть покращити сприйняття матеріалу.

Підсилення повідомлення: Презентація допомагає підсилити головні точки вашої доповіді та підкреслити ключові аргументи і факти.

Підтримка мовлення: Ви можете використовувати слайди, щоб підтримати своє усне виступлення. Це допомагає вам не загубитися у монотонному читанні тексту, а сконцентрувати увагу аудиторії на важливих моментах.

Структура і організація: Презентація дозволяє організувати вашу доповідь у логічну послідовність слайдів, що полегшує сприйняття і розуміння для аудиторії.

Залучення аудиторії: Ви можете використовувати інтерактивні елементи, такі як питання для обговорення чи вправи для аудиторії, щоб залучити слухачів та сприяти активному участю.

Збереження уваги: Презентація допомагає утримувати увагу аудиторії, оскільки вона включає в себе різноманітні засоби для збереження інтересу.

Довідковий матеріал: Презентація може слугувати довідковим матеріалом для аудиторії, яка може звертатися до неї після доповіді для отримання додаткової інформації.

Узагальнюючи, презентація допомагає краще комунікувати ваші ідеї та інформацію, полегшує її сприйняття і збереження в пам'яті слухачів і допомагає підсилити вплив вашого виступу. Відповідно, ваша доповідь не буде такою сумною і монотонною, як може бути коли ви просто читаете текст с роздрукованого матеріалу.

І НАЙВАЖЛИВІШЕ! Підготувавши доповідь, пам'ятайте, ви не демонструєте навички виразного читання, ви доповідаєте матеріал який готуєте!

РЕСУРСИ ДЛЯ СКЛАДАННЯ СХЕМ

Існує багато інтернет-ресурсів та програм, які можна використовувати для створення схем і ментальних карт. Ось кілька популярних інструментів, доступних онлайн:

1. MindMeister (<https://www.mindmeister.com/>): Це онлайн-інструмент для створення ментальних карт. Він надає можливість легко створювати, редагувати і спільно працювати над схемами.
2. Coggle (<https://coggle.it/>): Ще один інтернет-інструмент для створення ментальних карт і схем. Він дозволяє додавати тексти, зображення та гіперпосилання.
3. Lucidchart (<https://www.lucidchart.com/>): Цей інструмент призначений для створення різних видів схем, включаючи органіграми, схеми процесів та багато іншого.
4. Draw.io (<https://app.diagrams.net/>): Безкоштовний інструмент для створення різних видів діаграм і схем. Він має простий інтерфейс і багато можливостей.
5. Canva (<https://www.canva.com/>): Цей інтернет-сервіс призначений для дизайну, але ви також можете створювати візуально привабливі схеми і

ментальні карти в Canva.

6. Bubbl.us (<https://bubbl.us/>): Безкоштовний онлайн-інструмент для створення ментальних карт і схем.
7. Google Drawings (<https://drawings.google.com/>): Ви можете використовувати Google Drawings, якщо ви користуєтеся сервісами Google. Він дозволяє створювати різні види схем і діаграм.
8. MindMup (<https://www.mindmup.com/>): Це безкоштовний онлайн-інструмент для створення ментальних карт та схем.

Ці інструменти можуть бути корисними для створення схем, ментальних карт, органіграм, та інших візуальних представлень інформації залежно від ваших потреб та вподобань, тобто не тільки для навчання на соціальній роботі. Більшість з них мають безкоштовні версії або пробні періоди, які дозволяють вам випробувати їх перед вибором найкращого для вас інструменту. Не забудьте завантажити схему яку ви склали до Google Classroom, у відповідне завдання (не забудьте натиснути кнопку «Здати завдання»). Або надати посилання до складеної схеми, при цьому важливо, щоб було відкрито доступ для перегляду для всіх у кого є посилання.

Якщо жоден з ресурсів вам не підходить, нагадую, що приймаються класичні схеми, які ви самостійно малюєте у зошиті або на окремому папері. Для того, що ваше завдання було зараховано, вам необхідно або здати особисто викладачу виконане вами завдання, з обов'язковим визначенням автора схем, або сфотографувати ці схеми і завантажити у Google Classroom, у відповідне завдання (не забудьте натиснути кнопку «Здати завдання»).

Здати завдання у Google Classroom досить просто. Ось стисла інструкція:

1. Увійдіть до свого облікового запису Google.
2. Перейдіть на сторінку вашого класу в Google Classroom.
3. На панелі "Завдання" або на сторінці з завданням знайдіть те завдання, яке ви хочете здати.
4. Клацніть на завданні, щоб відкрити його.
5. Натисніть кнопку "Додати або створити" (Add or create), щоб додати вашу роботу. Ви можете завантажити файл, написати текст або використовувати інші доступні опції, які вам надаються для виконання завдання.
6. Після завершення роботи натисніть кнопку "Здати" (Turn in) або "Відправити" (Submit), в залежності від інструкцій вашого вчителя.
7. Після здачі завдання ви бачитимете підтвердження про успішну подачу. Ваш вчитель отримує доступ до вашої роботи та зможе її перевірити.
8. Не забудьте перевірити терміни подачі завдання та інструкції вашого вчителя, оскільки вони можуть різнитися в кожному конкретному класі та завданні.

РЕСУРСИ ДЛЯ СКЛАДАННЯ ПРЕЗЕНТАЦІЙ

Студенти можуть використовувати різноманітні ресурси для створення презентацій. Ось декілька популярних інструментів та ресурсів, які їм можуть бути корисними:

Microsoft PowerPoint: Microsoft PowerPoint - один з найпоширеніших інструментів для створення презентацій. Більшість студентів мають доступ до нього через пакет Microsoft Office або можуть використовувати версію онлайн.

Google Презентації: Це безкоштовний інструмент, доступний в рамках Google Workspace (раніше G Suite). Він дозволяє створювати та спільно працювати над презентаціями онлайн.

Canva (<https://www.canva.com/>): Canva – це веб-платформа для створення графічного контенту, включаючи презентації. Вона має багато готових шаблонів і візуальних ефектів.

Prezi (<https://prezi.com/>): Prezi дозволяє створювати незвичайні та інтерактивні презентації, які можуть бути корисними для відзначення ключових точок вашого виступу.

Slideshare (<https://www.slideshare.net/>): Slideshare – це платформа, де ви можете завантажувати та ділитися своїми презентаціями зі світом. Вона може бути корисною для зберігання та віддаленого доступу до презентацій.

Emaze (<https://www.emaze.com/>): Emaze – це інструмент для створення презентацій зі стильними інтерактивними ефектами.

Haiku Deck (<https://www.haikudeck.com/>): Haiku Deck – це простий інструмент для створення мінімалістичних та стильних презентацій.

Adobe Spark (<https://spark.adobe.com/>): Adobe Spark – це веб-сервіс для створення різних видів мультимедійних вмістів, включаючи презентації.

Visme (<https://www.visme.co/>): Visme – інструмент для створення візуальних презентацій та інфографіки.

LibreOffice Impress: Це безкоштовна альтернатива Microsoft PowerPoint інструмент для створення презентацій.

Zoho Show (<https://www.zoho.com/show/>): Ще один онлайн-інструмент для створення і редагування презентацій.

Оберіть той інструмент, який найкраще відповідає вашим потребам і можливостям, і подайте свою інформацію чи доповідь у вигляді якісної презентації. Багато з цих інструментів мають безкоштовні версії з базовими функціями, які дозволять вам створити професійний вигляд презентації.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Психодіагностика як галузь науки та практики.
2. Історія розвитку психодіагностики.
3. Класифікація діагностичних методик.
4. Проективні способи вивчення особистості.
5. Малювальні методи.
6. Психометричні вимоги до тестів.
7. Креативні (творчі) здібності та їх діагностика.
8. Виявлення професійних нахилів та інтересів.
9. Діагностика розумового розвитку та інтелекту.
10. Методи вивчення властивостей пам'яті, сприйняття, уваги.
11. Методи оцінки властивостей логічного, образного та практичного мислення.
12. Креативні (творчі) здібності та їх діагностика.
13. Вербальний та невербальний інтелект.
14. Розумовий розвиток особистості, інтелект та навченість.
15. Діагностика шкільної готовності.
16. Діагностика психофізіологічних засад особистості.
17. Психодіагностика характеристик особистості.
18. Психодіагностика з метою профорієнтації та профвідбору.
19. Психодіагностика типів особистості.
20. Діагностика акцентуацій особистості.
21. Діагностика мотиваційних проявів.
22. Діагностика ціннісних орієнтацій.
23. Діагностика настроїв та станів.
24. Методи діагностики міжособистісних відносин.
25. Соціометрія та референтометрія.
26. Діагностика внутрішньосімейних міжособистісних відносин.
27. Форми подання результатів діагностики.
28. Фактор особистого контакту психологічної діагностиці.
29. Етика психодіагностичної діяльності.
30. Диференціація понять психодіагностики та соціальної діагностики.
31. Психологічний діагноз та соціальний діагноз.
32. Психодіагностика у вирішенні прикладних завдань соціальної роботи у роботі з населенням.
33. Психодіагностика у вирішенні прикладних завдань соціальної роботи у охороні здоров'я.
34. Психодіагностика у вирішенні прикладних завдань соціальної роботи в організаціях.
35. Цілі та завдання психодіагностики в системі освіти.
36. Роль психодіагностики та соціальної діагностики у профілактиці можливих фізичних, психологічних та соціокультурних колізій в окремих індивідуумів та груп ризику.
37. Психодіагностика та соціальна діагностика у підтримці та захисті

нормального рівня життя та здоров'я людей.

38. Роль психодіагностики та соціальної діагностики у досягненні поставлених цілей людини та розкритті внутрішнього потенціалу.
39. Психодіагностика та соціальна діагностика у профілактиці девіантної поведінки.
40. Психодіагностика та соціальна діагностика у роботі з сім'ями.
41. Психодіагностика та соціальна діагностика при соціальному обслуговуванні населення.
42. Методи діагностики прикордонних станів і поведінки, що відхиляється.
43. Психодіагностика стресу, фрустрації, кризового стану.
44. Психодіагностика вигорання та професійної деформації.
45. Психодіагностика у сучасних системах відбору та підбору персоналу.
46. Експертні методи оцінки.
47. Етапи соціальної діагностики та психодіагностика.
48. Соціальний діагноз як основа розробки конкретних програм і рішень.
49. Методи збирання інформації у соціальній діагностиці: інтерв'ю, анкетування, спостереження, аналіз документів, експертні оцінки.
50. Методи соціальної діагностики та методи психодіагностики: можливості інтеграції.

ФОРМИ КОНТРОЛЮ І МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

При вивченні навчальної дисципліни здійснюється поточний та підсумковий контроль.

Поточний контроль проводиться з метою визначення рівня підготовленості студента з певних тем, розділів робочої навчальної програми, якості виконання конкретних завдань та здійснюється впродовж семестру під час проведення аудиторних занять (лекції, практичні заняття) та при виконанні самостійної роботи.

Об'єктом поточного оцінювання є:

- програмний матеріал, який викладається на лекціях;
- питання і проблеми, що обговорюються та відпрацьовуються на семінарських заняттях;
- програмний матеріал для самостійного вивчення, який передбачений робочою програмою та включає індивідуальні завдання: реферати, презентації, доповідь, практичне завдання (психодіагностика).

Форма підсумкового контролю – залік. Залік виставляється за результатами роботи здобувача впродовж усього семестру. Підсумкова оцінка визначається як проста сума балів за результатами поточного контролю за 100-бальною шкалою.

Здобувач одержує підсумкову оцінку за залікову навчальну дисципліну,

якщо за результатами поточного контролю він набрав 60 і більше балів.

Якщо за результатами поточного контролю здобувач набрав менше 60 балів, він повинен виконати залікове завдання і з урахуванням його результатів одержати відповідну кількість залікових балів із дисципліни.

Якщо за результатами поточного контролю здобувач набрав 60 і більше балів, проте хоче поліпшити свій підсумковий результат, він також може виконати залікове завдання і з урахуванням його результатів підвищити свою підсумкову оцінку з дисципліни.

Критерії оцінювання самостійної роботи

Презентація – Оцінюється в 3 бали – здатність студента презентувати доповідь відповідно змісту навчального матеріалу та супроводити її оригінальним візуальним представленням.

Реферат (доповідь) – Оцінюється в 3 бали - здатність здійснювати узагальнення на основі опрацювання теоретичного матеріалу та відсутність помилок при оформленні цитування й посилань на джерела.

Самотестування – Самостійність та змістовність виконання завдання, відповідність результату аналізу поставленим цілям, вміння узагальнювати.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Галян І.М. Психодіагностика: навч. посіб., 2-ге вид. К.: «Академвидав», 2011. 464 с.
2. Гузенко В.А. Психологічна діагностика : навчально-методичний посібник. . Міністерство освіти і науки країни, Одеський національний політехнічний університет. – Одеса : Вадим Вікторович Букаєв, 2013. – 267 с.
3. Зубрицька-Макота І.В. Психодіагностика : навч.-метод. посібник. Львів : СПОЛОМ, 2021. 346 с.
4. Психодіагностика в соціальній роботі: комплекс навчально-методичного забезпечення навчальної дисципліни. [Електронний ресурс]: навч. посіб. для студентів спеціальності 231 «Соціальна робота». КПІ ім. Ігоря Сікорського; уклад.: Т.П. Руденко, Г.М. Костроміна. Електронні текстові дані (1 файл: 197 Кбайт). Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 80 с.
5. Шамлян К.М. Проективні методи дослідження особистості : підручник. Міністерство освіти і науки України, Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 456 с.

Додаткова:

1. Subashkevych I. Psychological analysis of sociogram and biographical method for investigating parents of children with special educational needs. / I. Subashkevych, B. Andreyko // Journal of Education Culture and Society. Vol. 11 No. 2 (2020). P. 114-120. – Режим доступу до ресурсу: <https://jecs.pl/index.php/jecs/article/view/1171>.
2. Зливков В.Л., Лукомська С.О., Федан О.В. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях Федан. К.: Педагогічна думка, 2016. 219 с.
3. Коқун О.М., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Копаниця О.В., Малхазов О.Р. Збірник методик для діагностики психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до діяльності у складі миротворчих підрозділів: Методичний посібник. К.: НДЦ ГП ЗСУ, 2011. 281 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32309843.pdf>.
4. Маковська О.А. Психодіагностика професійної придатності : навчально-методичний посібник. Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка. Глухів : РВВ ГНПУ ім. О. Довженка, 2015. 70 с.

Інформаційні ресурси

1. Психологічні тести : URL : www.psychlist.net/praktikum.
2. Уляна Варнава. Наукові публікації. URL: <https://cutt.ly/HMYawey>.

Навчальне видання

ПСИХОДАГНОСТИКА В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

Методичні рекомендації
до семінарських занять та самостійної роботи
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня освіти,
спеціальності 231 Соціальна робота

Укладач
Варнава Уляна Володимирівна

В авторській редакції

Підписано до друку 11.10.2023.
Формат 60x88/16. Обсяг 2,25 друк. арк.
Наклад 50 прим. Зам. № 6357/11.

Надруковано у ФОП Бондаренко М.О.
м. Одеса, вул. В. Арнаутська, 60.
т. +38 0482 35 79 76
info@aprel.od.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців ДК № 4684 від 13.02.2014 р.